

УДК 811.161.2'373:821.161.2Гончар

DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2018.25.141324>

А. Л. Порожнюк,

канд. філол. наук, доц.,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

доцент кафедри української мови

АВТОРСЬКІ ІННОВАЦІЇ У ХУДОЖНЬОМУ ЛЕКСИКОНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Статтю присвячено дослідженню неолексикону творів Олеся Гончара «Прапорonosці», «Тронка», «Твоя зоря». Аналізуються індивідуально-авторські номінації ознак, виражених прикметниками, дієприкметниками, співвідносними з ними словосполученнями. Індивідуально-авторські неологізми розглядаються як структурні елементи тематичних груп. Визначається синонімічний зв'язок індивідуально-авторських неологізмів із загальноживаною лексикою, з'ясовується їх стилістична роль у творах Олеся Гончара.

Ключові слова: індивідуально-авторські неологізми, художній текст, тематична група, семантичні зв'язки, синонімічні відношення.

«Процес оновлення мистецтва відбувається безперервно» [7, с. 15]. Це висловлювання Олеся Гончара могло б бути епіграфом до усієї мовотворчої спадщини письменника. Шануючи мовні здобутки класиків української літератури – Т. Шевченка, Панаса Мирного, М. Коцюбинського, Лесі Українки та інших, Олесь Гончар постійно й наполегливо розвивав і збагачував українську літературну мову, дошукуючись нових

слів і виразів, нових мовних форм і засобів художнього відображення дійсності. Мова його творів вабить і чарує своєю філігранністю читачів, повсякчас привертає увагу літераторів і мовознавців, змушує знову й знову вчитуватись у кожне слово майстра.

У сучасному українському мовознавстві є чимало праць, присвячених вивченню мови і стилю творів Олеся Гончара. Зокрема це праці В. Ващенко, С. Головащука, С. Єрмоленко, Г. Колесника, Л. Лисиченко, М. Пилинського, Л. Полюги, В. Русанівського, Н. Сніжко, Н. Сологуб, Л. Ставицької, І. Тараненка та ін. Науковці зазначають, що системне дослідження творів письменника різних періодів його творчості дає розуміння динаміки його мовомислення, забезпечує «розширення неолексикону української літературної мови» [10, с. 103]. Важливо й те, що існує нагальна потреба у створенні словника мови творів Олеся Гончара, в якому належне місце посіли б лексичні та лексико-семантичні інновації митця. З огляду на зазначене вище визначаємо *актуальність* та *практичну цінність* пропонованого дослідження.

Матеріалом для дослідження обрано трилогію Олеся Гончара «Прапорonosці» (1946–1948 рр.), яка стала «подією етапного значення в українській прозі» [6, с. 45], книгу доби – роман у новелах «Тронка» (1960–1962 рр.) та роман «Твоя зоря» (1980 р.).

Об'єктом дослідження є лексика творів Олеся Гончара. *Предмет* дослідження – індивідуально-авторські номінації ознак, виражених прикметниками, дієприкметниками (віддієслівними прикметниками) та співвідносними з ними словосполученнями.

Традиційно індивідуально-авторські неологізми аналізуються в аспекті їх семантики, словотворення та стилістичного потенціалу [1; 5; 8; та ін.]. *Мета* пропонованого дослідження – розглянути індивідуально-авторські неологізми як «конститууючі елементи тексту», групування яких відповідає певній темі, що підпорядковує ці слова і сприяє «смисловому сприйняттю текстового матеріалу» [9, с. 58]. Відповідно до поставленої мети передбачається розв'язання таких *завдань*: 1) визначити тематичні групи індивідуально-авторських неологізмів; 2) подати в межах «теми» синонімічні ряди індивідуально-авторських неологізмів (за умови, якщо такі ряди можливі на підставі аналізованих текстів); 3) вказати, які синонімічні ряди загальнономовних синонімів, з якими домінантами, поповнюються індивідуально-авторськими неологізмами (Словник синонімів прикметникової лексики зазначених творів попередньо було укладено автором цієї статті. – А. П.); 4) окреслити стилістичну роль індивідуально-авторських неологізмів у творах Олеся Гончара.

У процесі дослідження було опрацьовано понад 300 індивідуально-авторських номінацій. З них близько 80% становлять лексичні неологізми, що створені за наявними у мові словотворчими моделями, решта – семантичні авторські неологізми, що репрезентують у контексті творів Олеся Гончара нові лексичні значення загальнономовних слів і функціонують як контекстуальні синоніми. Тематично авторська неолексика найповніше представлена у групах номінацій кольору, світла, ознак поверхні та форми предмета, ознак, що характеризують людину, її відчуття.

Індивідуально-авторські неологізми розглянуто у такий спосіб: 1) зазначено назву тематичної групи, що сформувалася на основі дібраного з текстів матеріалу;

2) вказано домінанти синонімічних рядів, до яких долучено індивідуально-авторські неологізми; 3) наведено речення, що ілюструють функціонування неологізмів у тексті творів. Відповідно поданий матеріал унаочнює способи творення неолексикону Олесея Гончара, засвідчує кількісний склад мікрогруп, їх структурованість, взаємозв'язок, який виникає у межах теми, семантики, асоціацій.

I. Ознаки кольору (його відтінків) та світла

Червоний: *Вогнисто-червоний, яскраво-червоний, рубіново-червоний, червоно-смаглявий, смагло-червоний, вишнево-червоний, винно-червоний, червоно-чорний, чорно-червоний, палахкучо-пурпуровий, червоно-багрянний, чорно-багрянний, багрянисто-туманний, палаючий, червонопалаючий, розпалахкотілий, повитий багрянцем, охоплений багрянцем, палаючий багрянцем, взолочений багрянцем, чорний.*

Нікому не зупинити блискавиць, нічим не відвернути оті високі, летючі, *вогнисто-червоні* траси «катюш»! Аж очі ріже цебро своєю *яскраво-червоною* оболонкою... Тоня вже нагнулась над іншою квіткою, *рубіново-червоною*. Розбудив його комбайновий агрегат, що підтинає смугою *червоно-смагляву* пшеницю. Вітер...*смагло-червоне* листя жене перед нами по стернях. Поміж степових вечірніх курганів...здіймається один курган особливий, *вишнево-червоний*. Сонце сідає у *винно-червоні* моря імлі. Вітер *червоно-чорні* прапори шматує... Прапори незвично *чорно-червоні* схилились в жалобі. На Грині нова *палахкучо-пурпурова* сорочка. Опалому листю тут не дають залежуватись...машина здійняла вище себе *червоно-багряню* заметіль...Тільки станція...гоготіла...*чорно-багряними* крилами диму. Буває вечірня зоря золота...,а ця ось *багрянисто-туманна*... Серед *палаючих* маків зостався свіжий горбик землі... Крани, *червонопалаючі* борти суден...Причал...поплив од них разом...з Гринєю Мамайчуком у *розпалахкотілій* сорочці...Тужавий дубовий листок, *повитий багрянцем*. Ясні, *охоплені багрянцем* гори стояли до самого небокраю...Поривом вітру вишарпнуло з букета... *палаючий багрянцем* листок...Далекі сопки...*взолочені* яскравим *багрянцем* осені. Черешні тут росли високі..., вилискуючи на сонці *чорними* спілими ягодами.

Рожевий: *Біло-рожевий, ніжно-ніжно-рожевий, перлисто-рожевий.*

Серед саду зупиняємось, серед *біло-рожевих*...суцвіть. Тоня вже біля квітів... А ось яка *ніжно-ніжно-рожева!* – А ця, *перлисто-рожева?* – тамує гордість Ліна.

Оранжевий: *Золтаво-оранжевий, оранжево-абрикосовий, жовто-червоний.*

Тамара зручно вмостилась...на заднім сидінні, обтягнутім квітчастою...*золтаво-оранжевою*...тканиною...Торкає Ліна рукою *яскраве, оранжево-абрикосове* суцвіття... Правда, гарненькі? - киває Василянка на *яскраві жовто-червоні* та голубенькі вагончики.

Жовтий: *Жовто-білий, жовто-золотистий, жовто-золотавий, пісочно-жовтий, сіро-жовтий, цвіту сонця, соняшникового цвіту, пустельний.*

...ропавка формою, як глечик...цікаво їх, *жовто-білих*...розглядати... Цей камінь з *жовто-золотистого* стане темно-сірим.. Палахкотітимуть троянди...незрівнянна *жовто-золотава, цвіту сонця*...“Глорія Дей”. ...та, що в

жовтій, *соняшникового цвіту* кофті,...усміхнулась йому. То *пісочно-жовті*... “тигри” обростають бур’янами вище гусениць. ...Уралов терпіти не міг ці *сіро-жовті пустельні* тони, що оточували його.

Коричневий: *Рудо-іржавий, жовто-бурий, жовтаво-бурий, червоно-бурий, сиво-бурий.*

...на сталевій арені могутніх *рудо-іржавих* труб владарює сміх... То тут, то там зринають вибухи, *жовто-бура* хмара встає... Горби кучугур облягають її, ніби алегатори,...що, дрімаючи, гріють на сонці свої *жовтаво-бурі спини*. ...пилюга ставала з одного боку зовсім *червоно-бурою*. ... [Поле] ще місцями було затягнуте клубовинням *сиво-бурого* диму.

Зелений: *Свіжо-зелений, ніжно-зелений, рутвяно-зелений, сіро-зелений, буро-зелений, брудно-зелений, жаб’ячий.*

Декотрі вже в *свіжо-зеленому*...обмундируванні... [Озеро] вдалині вже переходило в *ніжно-зелене*... Нелегко було вчорашнім хліборобам загонити великі саперні лопати в кущуватий, *рутвяно-зелений*... посів. Козаков повз між камінням...*сіро-зелений*, як степова ящірка. ...цей сталевий *буро-зелений* мамонт волоче до таборища оту голубеньку...комаху. ...танк насувався...з військовим ще номером на *брудно-зеленім* борту. Уже виразно було видно *жаб’ячу* прозелень їхніх надутих вітром плащ-палаток.

Синій: *Густо-синій, насичений синню, чорний.*

Адже все це в нас є – і пасльони *густо-сині*, і жовтогарячі соняшники... Густо насичена синню, аж чорна просторінь моря.

Блакитний: *Ніжно-блакитний, жорстоко-блакитний, первісно-синій.*

...підносяться...*ніжно-блакитні* веселі бані церков... А небо було безводним, *жорстоко-блакитним*. Таке *первісно-синє* небо ще ніколи не височіло над тобою.

Сірий: *Брудно-сірий, зелено-сірий, сіро-сталевий, зелено-сизий, сизо-металевий, тьмаво-сріблястий.*

Ось на борту на *брудно-сірому* тлі видніє білий знак... Сіробаба любовно глянув у бік свого *зелено-сірого* літака... Ланцюг і якір – *сіро-сталеві*... Між *зелено-сизими* полями...висвічує...Серет. ...В’ється йому під ноги стрічка *сиво-металевого* серпантину. Єдина розбухла цятка, жовток серед *тьмаво-сріблястого* безмежжя.

Білий: *Пречисто-білий, сліпучо-білий, перламутрово-білий, градово-білий, матово-білий, мутно-білий, каламутно-білий, бруднувато-білий.*

У такій *пречисто-білій* сорочці Олексу мовби ніколи й не бачили... За вікном експреса пролітали *сліпучо-білі* березові гаї. ...На виднокрузі ледь помітно проступають *перламутрово-білі* хмарки-оболоки. ...Він...перелітає своєю колісницею з грізної чорної хмари та на сиву, аж *градово-білу*... *Матово-біла* дощова коса...ще не дійшла туди... Пакують його [листя] в мішки-беки з міцної *мутно-білої* синтетики. ...зникає кленове листя в *каламутно-білих* мішках... *Бруднувато-білі*, вже острижені мерини надсадно дихають...

Карий: *Блискучо-карий, ясно-карий, золотаво-карий, горіхово-карий.*

– А що звикати... – каже Василюк, випромінюючи усміх... *блискучо-карих* очей. Очі в Надьки *ясно-карі*... По-сестринському дивиться Надька на нас своїми *золотаво-карими*... І знову бачить [Віталік]... *око, живе, веселе, горіхово-каре*...

Блакитний [про очі]: *Небово-синій, небесно-синій, спиртово-синій.*

...і на цій блідості ще більше виступали сині, *небово-сині* краплини очей. ... [Очі] сяяли до Заболотного своїми *небесно-синіми* змученими сяйвами. Його очі...загоралися гострим синім вогнем, наче вітром...роздмухувало *спиртово-синій* жар...

Рудий: *Золотаво-рудий, мідно-рудавий, жовтий.*

Голова його з *золотаво-рудим*...чубом раз у раз витягувалась вперед... Гриня вистромлює миршаву свою *мідно-рудаву* бороду з будки фургона. ...пташниці зачудовано дивляться на Мамайчука, на його *жовту*, мов пух на курчаті, бороду...

Блідий: *Смертельно-блідий, землисто-сірий, пойнятий жовтизною, голубий.*

Черниш...лежав *смертельно-блідий*... Обличчя його було *землисто-сіре*... Обличчя майора *пойняте жовтизною*... Обличчя її в сутінках аж *голубе*...

Рожевий: *Залитий рум'янцем, вишневоцокий, буряково-червоний.*

Залита шарким *рум'янцем*, перемайнула [Тоня] до іншого куша...Впізнали ми її одразу, нашу *вишневоцоку* Надьку...Зморщивши *буряково-червоне* личко..., солодко спала чистим сном немовляти новонароджена.

Смаглявий: *Густо-смаглявий, іконно-темний, смаглюватий.*

Вона вже не сторонилася нас дикувато, ця...*густо-смаглява* школярка... У тітки Катерини обличчя *іконно-темне, суворе*... Перед нами стояв...той самий *смаглюватий*... румун.

Освітлений [сонцем]: *Облитий сонцем, облитий променями сонця, налитий сонцем, пронизаний сонцем, пройнятий сонячними блискітками, осяяний сонцем, залитий сонцем, заллятий сонцем, затоплений сонцем, переповнений сонцем.*

...чабанські гирлиги...висять...на білій, *освітленій* призахідним *сонцем* стіні... Далекі золоті сопки, *облиті сонцем*, все ще горіли, як вічні. Брянський...стоїть, *облитий променями* призахідного *сонця*. А полк вже спускався в зелену, *налиту* вранішнім *сонцем* долину. ... [Пряжа дощу] нестримно летіла з висот, *пронизана сонцем*. ...Повітря було наскрізь чисте, все *пройняте сонячними блискітками*... *Осяяна сонцем* далека планета. ...Бачив золоті розсипища зерна, що...*червоніло на залитих сонцем* токах. ...Виникне на обрії *заллятий сонцем* заводський берег... Тільки він своїм гучним деркотанням порушує цю...*затоплену сонцем* степову тишу. Невже той самий сержант, у якого він відібрав колись коня в далекій, *переповненій сонцем*...Романії?

До цієї ж ТГ долучаються й інші індивідуально-авторські номінації, які поповнюють ряди загальнономовних синонімів з такими домінантами: **чорний**: *обгоріло-чорний, смоляно-чорний, маслянисто-чорний*; **барвистий**: *різнофарбований, сповнений барв*; **сірий**: *буденно-сірий, барви вилинялого неба*; **сивий**: *сталєво-сірий*; **білолиций**: *ніжно-білий*; **ясний**: *наповнений світлом*; **блідий** [освітлення]: *потворно-блідий, блакитний, перемішаний з сонцем*; **притемнений**: *повитий сутінками, повитий присмерками*; **темний**: *окутаний темрявою, окутаний тьмою.*

Діапазон неолексики цієї ТГ свідчить про її вагому роль у художньому образотворенні. Письменник повсякчас віднаходить нові, свіжі форми словесного увиразнення колірно-світлової гами, про що красномовно свідчать його новації в інших творах; напр.: *густо-червоний, імлісто-кривавий, мідно-червоний, золотисто-вишневий, вишнево-золотистий, вогко-червоний, овіяний багрянцем, смагляво-блідий, мармурово-осяйний, без-сяйний, осяйно-білий, виповнений сонцем, озагравлений, білясто-кремовий, блискучко-карий, сизо-голубий, розкішно-блакитний, водянисто-сивий, сталєво-тьмяний* та ін.

II. Ознаки поверхні, зумовлені дією різних чинників

Зморщений: *Поораний зморшками, порізаний зморшками.*

Жінка відкриває до нього своє *пооране* глибокими зморшками...обличчя. У Романа було красиве тіло, розвинуте, м'язисте, значно молодше за його *порізане зморшками* обличчя.

Засмаглий: *Засмаглявлений, прихоплений смагцем, просмалений сонцем, почорнілий від сонця, темно-жовтий, спечений, пропечений, наче вилитий з червоної міді.*

... [Тоня] обсихає, підставивши сонцю свої *засмаглявлені*... плечі. – Бач, як обгоріла..., - каже Бражиха, розглядаючи Ліну, її *прихоплене* степовим *смагцем*...личко... Неймовірним здалося б, що цей щуплявий, до чорноти *просмалений сонцем* чоловічок дав життя цьому ставному юнакові... *Почорнілі від сонця*..., румуни нагадували собою ті розп'яття на білих хрестах... Один маслак, один череп, обтягнутий *темно-жовтою, спеченою* шкірою!.. [Горпищенко] прогартований вітрами, шкіра на ньому *пропечена*, як шкураток... Ясногорська побачила вусаті загорілі обличчя, *наче вилиті з червоної міді*.

Змоклий [від дощу]: *Насічений дощами, натрьопаний дощем.*

Обличчя бійців, блискучі, вмиті, *насічені дощами*, здавалось, були весь час осяяні... Боець обернувся, радісний, червоний, *натрьопаний дощем*.

Обвітрений: *Прогартований вітрами, опалений вітрами, припалений вітром.*

[Чабан] Низькорослий, осадкуватий, *прогартований вітрами*...Бачу я ваші руки загрубілі і ваші обличчя, *опалені вітрами*... Ставна, з густими бровами степовичка, обличчя...*припалене вітром*...

Поритий: *Покорчований, переточений норами окопів, розвирований, розбушований.*

Прапорonoсці перетинали поле. *Покорчоване*, перепалене, поруділе... Кому залишиться оця *переточена норами окопів* дамба? Могутні...механізми...глухо зникають у *розвированому* земляному хаосі своїх циклопічних робіт. Вже було видно там *розбушовану* землю, цілі буртовища свіжого ґрунту...

До цієї ТГ долучено індивідуально-авторські неологізми, які доповнюють ряди загальнономовних синонімів з такими домінантами: **рябий:** *схожий на солонці*; **брудний:** *замазучений, зашмульганий*; **пересічений:** *вигорблений*. На ознаки поверхні вказують також авторські неологізми з інших творів письменника; напр.: *пойнятий смагою, посічений негодою, пустельно-чистий* тощо. Остання з наведених лексем характеризує поверхню за наявністю / відсутністю на ній чого-небудь.

III. Ознаки форми, структури, лінійних розмірів предмета

Худий: *Худорбастий, хребтуватий, мумійно-сухий, голодний.*

...начальникові розкопок, літньому чоловікові, жилавому, *худорбастому*,...теж дають місце...[Археологи] дообіднують, червоніючи своїми попаленими *хребтуватими* спинами. Потім звикли до її різкої вдачі, до *мумійно-сухого* її обличчя без посмішки...
Голодна довга шия з випнутим борлаком.

Тугий: *Персиково-тугий.*

...саму силу життя випромінюють оці...очі і личко лукаве, розрум'яніле, *персиково-туге*...

Розпухлий: *Бугрувато-важкий.*

...її стрункі дівочі ноги стоять поруч з Варчиними *бугрувато-важкими*, в темних вузлах набухлих вен.

Витрішкуватий: *Білкуватий, білкастий.*

...*білкуваті* очі його по-циганському грають лукаво. З вихованців Брянського в роті ще залишилися...телефоніст Маковей, веселий *білкастий* подоляк Хома Хаєцький.

Безмежний: *Сповнений чар простору, сповнений запаху безмежності, сповнений вільготи, розлиivistий.*

Високий ясний вечір був *сповнений тих чар простору, того запаху безмежності*, які властиві тільки вечорам цієї підхмарної країни. ...Замість моря, що оточує їх, уже степ навкруги, *сповнений краси і вільготи*... Був той світ широкий, *розлиivistий*...

Густий: *Тропічно-густий, важкий.*

...в її *тропічно-густих* кущах дівтора любить бавитись вечорами... Лежали [села], відгородившись один від одного валами крутих горбів з *важкими* розпушеними виноградниками на схилах.

Цю ТГ доповнює низка індивідуально-авторських номінацій, які в аналізованих текстах мають такі загальномовні синонімічні відповідники: **карячкуватий:** *карячконогий*; **вузькоокий:** *з монгольськими очима, в монгольських вирізах очі*; **стулений:** *суворо-замкнутий, твердий*; **сутулий:** *винувато-зсутулений*; **тендітний:** *тендітно-дівочий*; **високий:** *стебелястий*; **височезний:** *підзоряний, підстратосферний*; **рясний:** *незліченний*; **п'ятикутний:** *п'ятипромінний*; **понівечений:** *перемелений*; **зруйнований:** *перетворений в руйновище*; **безлюдний:** *перетворений в пустку*; **заселений:** *всипаний горбиками поселень*; **навколосвітній:** *довгоколосвітній*.

На ознаки форми, структури, розмірів предмета вказують також авторські неологізми з інших творів письменника; напр.: *таранкуватий, хлоп'якуватий, хмелястий, хрящавий, кінецьсвітній, замкнуто-безконечний* та ін.

IV. Ознаки, сприйняті на слух, дотик, нюхом, кількома органами чуття

Хрипкий: *Обважнілий, відсирілий.*

Хриплі команди... Там навіть звук власного голосу, *обважнілий*, наче *відсирілий*...

Задушливий: *Сповнений задухи, гіркий.*

...люди...шаленіють, не тямлячи себе, замкнуті в цій клітці, *сповненій* пекучої *задухи*. В задушливій *гіркій* темряві нелюдськими голосами заволали недобиті.

Смердючий: *Овіяний смородом, просмердючений.*

Не судилось вернутись...з концтаборів, *овіяних смородом* кремаційних печей... Гриня нещадно втискає в бідарку цей мішок *просмердюченого* алкоголем...тіла.

Загрубілий: *Пропечений.*

...сміються їхні майки засмальцьовані й руки *пропечені*, в мазуті.

Вітряний: *Стогнутий вітром.*

Жах, близький до божевілля, гнав ці тіні людей...в *стогнучу вітром* темряву.

Грузький: *Важкий.*

...бійці шугають по коліна у *важкому*, розкислому чорноземі...

Задимлений: *Окутаний димом, оповитий димом, оповитий хмарами диму, охмарений димом, затянутий клубовинням диму, плаваючий в димах.*

Окутаний димом, весь насип стогнав, наче був єдиним тілом...Маковей уже не бачив ні сонця в небі, ні плацдарму, *оповитого димами*... Піхота...піднялася на весь зріст, *оповита хмарами диму*. ...*все, як і тут, охмарене червоно-буриим димом*... Шукав поглядом *плаваючу в димах* ціль...

Цю ТГ доповнюють зокрема й такі авторські неологізми, як-от: *туманно-м'який, джерельно-дзвінкий* та ін.

V. Ознаки віку людини, її характеру, стану

Юний: *На порі молочної стиглості.*

Отже, ти стоїш уже *на порі молочної стиглості*...Рідна школа незабаром випхає тебе в білий світ з атестатом зрілості...

Слабкий: *Безмускульний.*

...його донька худа,...руки тоненькі, *безмускульні*...

Втомлений: *Розмучений, запалений.*

...Тоня вперше у житті сповнена такого душевного сум'яття, *розмучена*... Хіба могли вони, перевтомлені останніми боями, *запалені* безупинним маршем, пропустити таку нагоду одержати транспортні засоби!

Витривалий: *Жилавий.*

– *Жилавий* народ, як і ми!

Сміливий: *Пройнятий холодком рішучості.*

Пришпоривши коня, *пройнятий холодком рішучості*, Хома кинувся в загальний рухливий потік.

У творах Олеся Гончара для характеристики персонажів використано й інші індивідуально-авторські неологізми, напр.: *розвознений, бурунливий, щедролубний, хитряцький, нестримно-пожадливий, тривожно-напружений, насторожено-зіркий, усмішно-здивований, радісно-грізний, природно-величавий, ніжно-сталевий, трепетно-збуджений, пронизливо-доскіпливий, насмішкувато-лагідний, філософсько-спокійний* та ін.

Наведений фрагмент дослідження індивідуально-авторських номінацій у романах Олеся Гончара дозволяє дійти певних висновків. Значну кількість новотворів складають позначення кольорів та світла. На базі загальнономовних ресурсів автор природно й невимушено створює нові номінації (превалюють складні за структурою лексеми), які розширюють і збагачують словниковий лексикон цієї ТГ. Неологізми колірно-світлової гама функціонують у творах письменника як яскраві епітети, художні метафори, символи. У ТГ індивідуально-авторських назв ознак поверхні домінують дієприкметникові слово-сполучення, граматичні форми яких акцентують зумовленість ознаки в результаті певної дії чи впливу. У ТГ, що номінує ознаки форми, будови предмета, помітно вирізняються авторські неологізми, підґрунтям яких є асоціації предмета і його ознаки. Серед загалу неолексики Олеся Гончара вагоме місце посідають складні за структурою лексеми, більшість з яких виявляє прозорі семантичні зв'язки зі словниковими синонімами.

Результати дослідження свідчать про те, що авторські неологізми усіх ТГ підпорядковуються ідейно-смісловій основі художнього тексту, в центрі якого знаходиться людина, її світобачення й відчуття. Усі авторські неологізми Олеся Гончара органічно вписуються у мовну структуру його творів і мають потенційну здатність увійти до фонду загальноновживаної лексики.

Література

1. *Богуцька Г.* Авторські неологізми у творах Олеся Гончара / Г. Богуцька, С. Регушевський, М. Разумейко // *Культура слова*. – К., 1998. – Вип. 51. – С. 24–30.
2. *Гончар О.* Прапороносці / О. Гончар // *Твори: В 6 т.* – К.: Дніпро, 1978. – Т. 1. – 460 с.
3. *Гончар О.* Твоя зоря / О. Гончар. – К.: Дніпро, 1985. – 368 с.
4. *Гончар О.* Тронка / О. Гончар // *Твори: В 6 т.* – К.: Дніпро, 1979. – Т. 5. – С. 7–270.
5. *Заєць В.* Дериваційна парадигма неологізмів прози Олеся Гончара / В. Заєць // *Південний архів. Філологічні науки: Збірник наукових праць*. – Херсон: ХДУ, 2017. Вип. LXII. – С. 33–36.
6. *Новиченко Л. М.* Український радянський роман / Л. М. Новиченко. – К.: Наукова думка, 1976. – 132 с.
7. *Олесь Гончар про мову* // *Культура слова*. – 1978. – К.: Наукова думка. – Вип. 14. – С. 12–15.
8. *Пашко Л. В.* Структурно-семантична та стилістична характеристики авторських неологізмів у творах О. Т. Гончара: автореф. 113вят. ... 113вяти. 113вяти113. наук: 10.02.02 / Л. В. Пашко. – Х.: Б. в., 1994. – 20 с.
9. *Пашунова Л. О.* Про виявлення лексико-тематичних орієнтирів у тексті / Л. О. Пашунова // *Мовознавство*. – 1986. – № 2. – С. 57–61.
10. *Сніжко Н. В.* Неолексикон Олеся Гончара: лексикологічний та лексикографічний виміри / Н. В. Сніжко // *Українська мова*. – 2017. – № 2. – С. 98–109.

References

1. Bohutska, H. (1998), *Author's Neologisms in Works of Oles Honchar* [Avtorski neolohizmy u tvorakh Olesia Honchara], *Kultura slova*. Kyiv, vyp. 51, pp. 24–30.
2. Honchar, O. (1978), *Standard-bearers* [Praporonostsi]. In: Honchar, O. *Tvory: v 6 t.* Kyiv: Dnipro, Vol. 1, 460 p.
3. Honchar, O. (1985), *Your Dawn* [Tvoya zorya]. Kyiv: Dnipro, 368 p.
4. Honchar, O. (1979), *Tronka*. In: Honchar, O. *Tvory: v 6 t.* Kyiv: Dnipro, Vol. 5, pp. 7–270.
5. Zaiets, V. (2017), *The Derivational Paradigm of Neologisms in Oles Honchar's Prose* [Deryvatsiina paradyhma neolohizmiv prozy Olesia Honchara]. *Pivdennyi arkhiv. Filolohichni nauky: Zbirnyk naukovykh prats.* Kherson: KhDU, Vyp. LXII, pp. 33–36.
6. Novychenko, L. M. (1976), *Ukrainian Soviet Novel* [Ukrainskyi radianskyi roman]. Kyiv: Naukova Dumka, 132 p.
7. *Oles Honchar on the Language* [Oles Honchar pro movu] (1978). *Kultura slova*, Kyiv: Naukova Dumka, Vyp. 14, pp. 12–15.
8. Pashko, L. V. (1994), *Structural, Semantic and Stylistic Features of Author's Neologisms in Works by Oles Honchar: PhD Thesis Abstract* [Strukturno-semantychna ta stylistychna kharakterystyky avtorskykh neolohizmiv u tvorakh O. T. Honchara: avtoref. Dys. ... kand. Filol. Nauk: 10.02.02]. Kharkiv: B. V., 20 p.
9. Pashunova, L. O. (1986), *On Identifying Thematic and Lexical Landmarks in Text* [Pro vyavlennia leksyko-tematychnykh oriientyryv u teksti]. *Movoznavstvo*, No. 2, pp. 57–61.
10. Snizhko, N. V. (2017), *Oles Honchar's Neolexicon: Lexicological and Lexicographic Approaches* [Neoleksykon Olesia Honchara: leksykologichnyi ta leksykohrafichni vymiry]. *Ukrainska Mova*. No. 2, pp. 98–109.

А. Л. Порожнюк,

*Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра украинского языка*

АВТОРСКИЕ ИННОВАЦИИ

В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ЛЕКСИКОНЕ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Статья посвящена исследованию индивидуально-авторской лексики в произведениях Олеся Гончара. Анализируются авторские неологизмы, обозначающие статические признаки предмета. Составляются тематические группы и синонимические ряды неологизмов, определяется их стилистическая роль в исследуемых текстах. Материал статьи может использоваться при составлении словаря произведений Олеся Гончара.

Ключевые слова: индивидуально-авторские неологизмы, художественный текст, тематическая группа, семантические 114вяти, синонимические отношения.

A. L. Porozhniuk,
Odesa National I. I. Mechnikov University,
Ukrainian Language Department

AUTHOR'S NEOLOGISMS IN OLES HONCHAR'S LEXICON

The article deals with the lexicon of Oles Honchar's literary works and author's neologisms denoting static characteristics of objects. Author's neologisms are classified to thematic groups and synonymic sets; their stylistic functions are analyzed. In the works of Oles Honchar, author's neologisms are complex in structure. Their semantic expressiveness is based on word-forming and semantic resources of the language. Most of the occasional neologisms are represented in the thematic group of nominations for the light-color spectrum. These neologisms function in texts as epithets, metaphors, symbols. Occasional neologisms in thematic groups illustrate their number, structure, relationship within the theme, semantics, associations. The findings presented in the article can be used for compiling Honchar's vocabulary.

Key words: author's neologisms, artistic text, thematic group, semantics, synonyms.